

Świadczenie kompensacyjne z Funduszu Kompensacyjnego Szczepień Ochronnych jako świadczenie z odszkodowania społecznego

1. Wprowadzenie

Z dniem 27 stycznia 2022 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 17 grudnia 2021 r.¹ zmieniające przepisy ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi² (dalej: u.z.ch.z.) i wprowadzające świadczenie kompensacyjne wypłacane z Funduszu Kompensacyjnego Szczepień Ochronnych – swoiste „odszkodowanie” dla osób, u których w wyniku szczepienia ochronnego wystąpiły niepożądane odczyny poszczepienne³. Wprowadzenie tego rodzaju rozwiązań w kontekście obowiązkowych szczepień było dyskutowane już od pewnego czasu⁴. Niemniej dotychczas regulacja ustawy ograniczała się do obowiązku sfinansowania z budżetu państwa kosztów świadczeń zdrowotnych, udzielanych w związku z leczeniem niepożądanych odczynów poszczepiennych osób nieposiadających uprawnień z tytułu ubezpieczenia zdrowotnego⁵. Pandemia choroby zakaźnej wywołanej wirusem SARS-CoV-2, zwanej COVID-19, i stosowanie na masową skalę zalecanych – lecz nie obowiązkowych – szczepień przeciwko tej chorobie spowodowały, że temat „odszkodowania” z tytułu niepożądanych odczynów poszczepiennych stał się bardziej aktualny niż kiedykolwiek wcześniej.

Przedmiotem niniejszego opracowania jest analiza wybranych regulacji prawnych dotyczących świadczenia kompensacyjnego wypłacanego z Funduszu Kompensacyjnego Szczepień Ochronnych pod kątem oceny charakteru prawnego tego świadczenia jako instytucji odszkodowania społecznego.

---

¹ Ustawa o zmianie ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2022 r. poz. 64.

² Dz. U. z 2021 r. poz. 2069 i 2120.

³ O pojęciu por. np. K. Gajdzińska-Ożóg, M. Ożóg, *Zgłaszanie niepożądanych odczynów poszczepiennych w świetle ustawy z 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2010, nr 6, s. 43-44.

⁴ Por. J. Haberko, [w:] L. Bosek (red.), *Ustawa o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi. Komentarz*, Warszawa 2021, komentarz do art. 21, pkt 13.

⁵ Por. art. 21 ust. 7 u.z.ch.z.

2. Uzasadnienie aksjologiczne świadczenia kompensacyjnego z Funduszu Kompensacyjnego Szczepień Ochronnych

W pierwszej kolejności należy przypomnieć, że świadczenia odszkodowania społecznego są związane z wyjątkowym charakterem okoliczności powstania szkody na osobie, spowodowanej zdarzeniem, za które można by przyjąć pośrednią odpowiedzialność całego społeczeństwa/państwa⁶. Aby uznać świadczenie kompensacyjne z Funduszu Kompensacyjnego Szczepień Ochronnych za świadczenie odszkodowania społecznego, trzeba zatem ustalić, czy wystąpienie w wyniku podania szczepionki albo szczepionek działania niepożądanego jest zdarzeniem, które uzasadnia odpowiedzialność społeczeństwa/państwa, i jaka może być aksjologiczna podstawa ustanowienia takiej odpowiedzialności.

W tym kontekście należy przywołać uzasadnienie projektu noweli z dnia 17 grudnia 2021 r., w którym wskazano: „Projektowane przepisy wprowadzające świadczenia kompensacyjne oraz tworzące Fundusz stanowią realizację zasady solidarności społecznej, która jest kluczem dla powszechnej realizacji szczepień ochronnych. Powszechność szczepień ochronnych ma za zadanie zarówno zapewnienie ochrony przed chorobami zakaźnymi tych osób, które zostały zaszczepione, jak również – przez przerwanie krążenia patogenów w populacji i powstanie odporności zbiorowiskowej – ochronę tych osób, które ze względów zdrowotnych nie mogą być poddane szczepieniom (osoby chore na choroby nowotworowe, dzieci z wrodzonymi lub nabytymi niedoborami odporności). Z drugiej strony, solidarność programów powszechnych szczepień w innych krajach Unii Europejskiej wyraża się w zapewnieniu osobom zaszczepionym środków prawnych umożliwiających szybkie uzyskanie świadczenia pieniężnego w związku z zaistniałymi niepożądanymi odczynami poszczepiennymi, bez konieczności odwoływania się do długotrwałej procedury postępowania przed sądami powszechnymi”⁷.

Tylko uzupełniająco warto dodać, że do zasady solidarności społecznej w kontekście obowiązku szczepień odwołał się także Europejski Trybunał Praw Człowieka w wyroku Wielkiej Izby z dnia 8 kwietnia 2021 r.⁸ Aprobując do orzeczenia tego nawiązał Naczelny Sąd Administracyjny⁹, wskazując, że ustawy nakaz szczepień i wynikające stąd sankcje administracyjne realizują ważne cele społeczne, to jest ochronę zdrowia publicznego i ochronę praw innych osób: szczepienia chronią zarówno osoby zaszczepione, jak i osoby, które z powodów

⁶ Por. K. Stopka, *Świadczenia odszkodowania socjalnego w prawie polskim*, Warszawa 2018; K. Ślebza, *Prawo do zabezpieczenia społecznego w Konstytucji RP. Zagadnienia podstawowe*, Warszawa 2015, s. 31; U. Becker, *Soziales Entschädigungsrecht. Bestand, Grundsätze, Neuordnung*, Baden-Baden 2018, s. 90 i n.; D.E. Lach, *Pojęcie i systematyka prawa ubezpieczeń społecznych*, [w:] A. Wypych-Żywicka (red.), *System prawa ubezpieczeń społecznych. Część ogólna I*, Warszawa 2020, s. 44-45.

⁷ Druk sejmowy nr IX/1818, s. 16 (uzasadnienia s. 1).

⁸ Sprawa 47621/13.

⁹ Wyrok z dnia 23 kwietnia 2021 r., II OSK 2368/18.

medycznych nie mogą się zaszczepić, a tym samym polegają na tzw. stadnej odporności całego społeczeństwa¹⁰.

W konsekwencji należy stwierdzić, że solidarność społeczna uzasadnia z jednej strony nałożenie obowiązku szczepień w odniesieniu do wybranych chorób zakaźnych, z drugiej zaś strony nakazuje stworzenie systemu świadczeń odszkodowania społecznego adresowanych do osób, które w wyniku realizacji tego obowiązku poniosły określony uszczerbek na zdrowiu¹¹.

3. Przesłanki nabycia prawa do świadczenia kompensacyjnego a jego wysokość

Przechodząc do omówienia wprowadzonych przepisów, przede wszystkim wypada wskazać, że ustawa określa dwie przesłanki, których łączne wystąpienie warunkuje powstanie prawa do świadczenia kompensacyjnego. Pierwszą z nich jest wystąpienie (w ciągu 5 lat od dnia podania szczepionki albo szczepionek¹²) działania niepożądanego wymienionego w charakterystyce produktu leczniczego¹³. W przypadku drugiej chodzi natomiast o kwalifikowane skutki wystąpienia takiego działania niepożądanego. Ustawa precyzuje bowiem, aby 1) osoba, u której zostało przeprowadzone szczepienie, wymagała w wyniku działania niepożądanego szczepionki hospitalizacji przez okres nie krótszy niż 14 dni albo 2) u osoby tej wystąpił wstrząs anafilaktyczny powodujący konieczność obserwacji w szpitalnym oddziale ratunkowym lub izbie przyjęć albo hospitalizacji przez okres krótszy niż 14 dni (art. 17a ust. 1 u.z.ch.z.).

Do przesłanek tych nawiązują regulacje dotyczące wysokości świadczenia. W przypadku konieczności obserwacji w szpitalnym oddziale ratunkowym lub izbie przyjęć w związku z wystąpieniem wstrząsu anafilaktycznego świadczenie wynosi 3 000 zł, natomiast w przypadku hospitalizacji (także w związku z wystąpieniem wstrząsu anafilaktycznego) jego wysokość zależy od długości okresu hospitalizacji i waha się od 10 do 100 tysięcy złotych. Świadczenie kompensacyjne jest dodatkowo podwyższane w przypadku zabiegu operacyjnego w znieczuleniu ogólnym (o 15 000 zł); innego zabiegu operacyjnego albo metody leczenia lub diagnostyki stwarzającej podwyższone ryzyko (o 5 000 zł); hospitalizacji na oddziale intensywnej terapii lub intensywnej

¹⁰ Por. K. Warecka, *Obowiązek szczepienia a Konwencja Praw Człowieka. Omówienie wyroku Wielkiej Izby ETPC z dnia 8 kwietnia 2021 r., 47621/13, LEX/el. 2021.*

¹¹ Tylko na marginesie można w tym kontekście przywołać teorię „poniesienia ofiary” (*Aufopferungstheorie*), zgodnie z którą gdy szkoda wynika z poniesienia przez poszkodowanego „ofiary na rzecz ogółu” (*Opfer für die Allgemeinheit*), państwo ma obowiązek jej naprawienia (W.F. Meyer, *Soziales Entschädigungsrecht. Ein Teilsystem öffentlich-rechtlicher Ersatzleistung*, Bochum 1974, s. 57-72; U. Becker, *Soziales...*, s. 96-99).

¹² Dotyczących szczepienia ochronnego, o którym mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 3 ust. 4 pkt 2, art. 17 ust. 10 albo art. 46 ust. 4 pkt 7 u.z.ch.z.

¹³ Por. art. 11 ust. 1 pkt 4 lit. h ustawy z dnia 6 września 2001 r. – Prawo farmaceutyczne, t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1977.

opieki medycznej trwającej co najmniej 7 dni (o 10 000 zł); hospitalizacji na oddziale intensywnej terapii lub intensywnej opieki medycznej trwającej dłużej niż 30 dni (o 20 000 zł). Ponadto świadczenie kompensacyjne obejmuje również zwrot kosztów dalszego leczenia lub rehabilitacji po zakończeniu obserwacji lub hospitalizacji, w kwocie nie wyższej niż 10 000 zł. Niemniej ustawa określa także maksymalną wysokość świadczenia, stanowiąc, że łączna suma świadczenia kompensacyjnego przysługującego jednej osobie nie może być wyższa niż 100 000 zł (art. 17a ust. 2-5 u.z.ch.z.).

4. Rzecznik Praw Pacjenta jako podmiot przyznający świadczenie kompensacyjne

Świadczenie kompensacyjne jest przyznawane przez Rzecznika Praw Pacjenta, który jest dysponentem Funduszu Kompensacyjnego Szczepień Ochronnych (art. 17a ust. 6 i art. 17b ust. 2 u.z.ch.z.). Ustawa szeroko opisuje procedurę i wymogi formalne dotyczące składania wniosku do Rzecznika Praw Pacjenta (art. 17e u.z.ch.z.), a także skład, wymogi kwalifikacyjne, procedurę powoływania i odwoływania, jak również szczególne obowiązki i uprawnienia członków nowo stworzonego Zespołu do spraw Świadczeń z Funduszu Kompensacyjnego Szczepień Ochronnych działającego przy Rzeczniku Praw Pacjenta, do którego zadań należy wydawanie, w toku postępowania w sprawie przyznania świadczenia kompensacyjnego, opinii dotyczących wystąpienia działania niepożądanego wymienionego w Charakterystyce Produktu Leczniczego, o której mowa w ustawie z dnia 6 września 2001 r. – Prawo farmaceutyczne, po podanej szczepionce albo podanych szczepionkach i jego skutków (art. 17d ust. 2-17 u.z.ch.z.).

Z punktu widzenia charakteru prawnego świadczenia kompensacyjnego jako świadczenia odszkodowania społecznego istotniejsze jest jednak zwrócenie uwagi na status prawny Rzecznika Praw Pacjenta jako podmiotu prowadzącego postępowanie w sprawie przyznania świadczenia kompensacyjnego i przyznającego to świadczenie. Zgodnie z art. 42 ust. 1 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta¹⁴ Rzecznik jest centralnym organem administracji rządowej właściwym w sprawach ochrony praw pacjentów. W literaturze, omawiając status prawny Rzecznika Praw Pacjenta na tle innych ombudsmanów, wskazano między innymi na fakt, że został on wyposażony w szersze niż inni rzecznicy kompetencje władcze, do których należą wydawanie decyzji w sprawach praktyk naruszających zbiorowe prawa pacjentów oraz nakładanie kar administracyjnych¹⁵. Jak się wydaje, w tym też kontekście należy odczytywać jego uprawnienia odnośnie do przyznawania świadczenia kompensacyjnego. Podkreślenia wymaga także jego strukturalne i funkcjonalne powiązanie z rządem¹⁶.

¹⁴ T.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 849.

¹⁵ Por. D. Karkowska, G. Błażewicz, [w:] D. Karkowska (red.), *Prawa pacjenta i Rzecznik Praw Pacjenta. Komentarz*, Warszawa 2021, s. 835; por także M. Paszkowska, *Rzecznik Praw Pacjenta w systemie ochrony prawnej*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2010, nr 7-8, s. 192-197.

¹⁶ Por. D. Karkowska, G. Błażewicz, [w:] D. Karkowska (red.), *Prawa...*, s. 835.

5. Fundusz Kompensacyjny Świadczeń Ochronnych jako źródło finansowania świadczeń kompensacyjnych

Świadczenie kompensacyjne jest wypłacane z Funduszu Kompensacyjnego Szczepień Ochronnych, który jest państwowym funduszem celowym stworzonym w celu wypłacania tychże świadczeń (art. 17b ust. 1 u.z.ch.z.). Przychody Funduszu pochodzą przede wszystkim z wpłat podmiotów, które zawarły ze Skarbem Państwa umowę na realizację dostaw szczepionek do przeprowadzania szczepień ochronnych, o których mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 3 ust. 4 pkt 2, art. 17 ust. 10 albo art. 46 ust. 4 pkt 7 u.z.ch.z.¹⁷ Ustawa nakłada na te podmioty obowiązek dokonania, w terminie 21 dni od dnia zawarcia umowy, wpłaty na rachunek bankowy Funduszu w wysokości 1,5% wartości brutto tej umowy (art. 17c ust. 1 u.z.ch.z.). Warto przy tym zauważyć, że obowiązek ten nie dotyczy podmiotów dostarczających szczepionki zakupione na podstawie porozumienia dotyczącego wczesnego zakupu szczepionek przeciwko chorobie COVID-19 wywoływanej przez wirusa SARS-CoV-2, zawartego między Komisją Europejską i państwami członkowskimi Unii Europejskiej w dniu 16 czerwca 2020 r. Jest to oczywiste wobec zakazu nakładania obowiązków z mocą wsteczną (*lex retro non agit*). Niemniej – wobec brzmienia art. 9 ust. 1 noweli z dnia 17 grudnia 2021 r. – wystąpienie działania niepożądanego w wyniku szczepienia ochronnego przeciwko COVID-19 przeprowadzanego po dniu 26 grudnia 2020 r. także uprawnia do otrzymania świadczenia kompensacyjnego. Odnośnie do źródeł ich sfinansowania należy przywołać przede wszystkim art. 5 noweli z dnia 17 grudnia 2021 r. przewidujący dokonanie jednorazowej wpłaty środków na Fundusz Kompensacyjny Szczepień Ochronnych ze środków Funduszu Przeciwdziałania COVID-19 w wysokości 10 mln zł¹⁸. Ponadto – aczkolwiek tylko w przypadku konieczności zasilenia Funduszu na rzecz wypłaty przyznanych świadczeń kompensacyjnych – ustawa jako źródło przychodów Funduszu Kompensacyjnego Szczepień Ochronnych wskazuje także wpłaty z budżetu państwa (art. 17b ust. 3 pkt 5 u.z.ch.z.).

6. Świadczenie kompensacyjne a możliwości dochodzenia dalej idącego zadośćuczynienia lub odszkodowania w postępowaniu cywilnym

Należy także wskazać, że uzyskanie świadczenia kompensacyjnego jako zryczałtowanego świadczenia odszkodowania społecznego nie wyklucza ubiegania się

¹⁷ Chodzi o rozporządzenia Ministra Zdrowia: z dnia 6 kwietnia 2009 r. w sprawie metod zapobiegania zakażeniom meningokokowym (Dz. U. z 2009 r. Nr 56, poz. 465), z dnia 6 września 2016 r. w sprawie metody zapobiegania odrze (Dz. U. z 2016 r. poz. 1418), z dnia 27 sierpnia 2021 r. w sprawie metody zapobiegania grypie sezonowej w sezonie 2021/2022 (Dz. U. z 2021 r. poz. 1581) oraz z dnia 18 sierpnia 2011 r. w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 753).

¹⁸ Por. art. 65 ust. 6c i 6d ustawy z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2020 r. poz. 568.

o dalej idące świadczenia odszkodowawcze na podstawie przepisów prawa cywilnego. Niemniej ustawa stanowi, że przyznane świadczenie kompensacyjne jest zaliczane na poczet zadośćuczynienia lub odszkodowania w postępowaniu cywilnym związanym z wystąpieniem działań niepożądanych po podanej szczepionce albo podanych szczepionkach (art. 17e ust. 18 u.z.ch.z.). Można w tym kontekście zauważyć, że w świetle wysokości świadczenia kompensacyjnego (np. za miesiąc hospitalizacji przysługuje świadczenie w wysokości co najmniej 20 000 zł) mało prawdopodobne jest jednak występowanie z dalej jeszcze idącymi powództwami, tym bardziej, że nabycie prawa do świadczenia kompensacyjnego w żaden sposób nie wpływa przecież na inne świadczenia, np. przysługujące z ubezpieczeń społecznych z tytułu niezdolności do pracy. Trzeba także wskazać, że wobec milczenia ustawy w tej kwestii może tu chodzić o roszczenia, których adresatem będą zarówno podmioty publiczne (np. skarb państwa), jak i niepubliczne: producenci szczepionek (względnie podmioty odpowiedzialne) lub ubezpieczyciele.

Ponadto ustawa przewiduje, że postępowania w sprawie przyznania świadczenia kompensacyjnego nie wszczyna się, a wszczęte – umarza się, w przypadku gdy w związku z przeprowadzonym szczepieniem ochronnym, o którym mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 3 ust. 4 pkt 2, art. 17 ust. 10 albo art. 46 ust. 4 pkt 7 u.z.ch.z., Skarb Państwa wypłacił już wnioskodawcy zadośćuczynienie lub odszkodowanie na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu wydanego w postępowaniu cywilnym¹⁹, związane z wystąpieniem działań niepożądanych po podanej szczepionce albo podanych szczepionkach, albo toczy się postępowanie cywilne w tej sprawie (art. 17e ust. 17 u.z.ch.z.). Nie można zatem wystąpić o wypłatę świadczenia w celu swoistego uzupełnienia wysokości wcześniej wypłaconego, niższego świadczenia odszkodowawczego do obecnie obowiązujących kwot. Zarazem dostrzec trzeba, że w tym miejscu ustawa *expressis verbis* odnosi się wyłącznie do świadczeń wypłaconych przez Skarb Państwa, co oznacza, że ewentualne wcześniejsze otrzymanie świadczeń z tytułu wystąpienia niepożądanego odczynu poszczepiennego od innych podmiotów nie ogranicza możliwości ubiegania się o świadczenie kompensacyjne.

7. Podsumowanie

Odnosząc się podsumowująco do charakteru prawnego świadczenia kompensacyjnego z Funduszu Kompensacyjnego Szczepień Ochronnych, należy przede wszystkim dostrzec, że jest ono przyznawane w związku ze zdarzeniem wynikłym z poddania się ustawowemu obowiązkowi szczepień ochronnych, a poniesiona przez jednostkę szkoda, którą państwo podejmuje się naprawić, ma ewidentny związek

---

¹⁹ Więcej o możliwości żądania wynagrodzenia poniesionej szkody na podstawie art. 417² k.c. oraz odnośnie do problematyki związku przyczynowego w świetle wypowiedzi doktryny i orzecznictwa por. J. Haberko, [w:] L. Bosek (red.), *Ustawa...*, komentarz do art. 21, pkt 13.

z dobrem ogółu²⁰. Uzasadnieniem przyjętych rozwiązań jest zatem zasada solidarności społecznej. Wnioski rozpoznaje i świadczenia przyznaje Rzecznik Praw Pacjenta – centralny organ administracji rządowej właściwy w sprawach ochrony praw pacjentów. Świadczenie kompensacyjne jest wypłacane z Funduszu Kompensacyjnego Szczepień Ochronnych, który jest państwowym funduszem celowym, zasilanym przede wszystkim z wpłat podmiotów, które zawarły ze Skarbem Państwa umowę na realizację dostaw szczepionek do przeprowadzania szczepień ochronnych w wysokości 1,5% wartości brutto tej umowy. Wpłaty te stanowią tym samym *sui generis* daninę publiczną, zatem świadczenia finansowane są ze środków publicznych, pozostających w dyspozycji Rzecznika Praw Pacjenta. W konsekwencji nie budzi wątpliwości, że świadczenie kompensacyjne z Funduszu Kompensacyjnego Szczepień Ochronnych należy ocenić jako świadczenie odszkodowania społecznego.

Uzupełnia ono obowiązek finansowania z budżetu państwa kosztów świadczeń zdrowotnych, udzielanych w związku z leczeniem niepożądanych odczynów poszczepiennych osób nieposiadających uprawnień z tytułu ubezpieczenia zdrowotnego, który już wcześniej oceniano jako instrument odszkodowania społecznego²¹. W efekcie zapewniono osobom zobligowanym do poddania się szczepieniom bardziej wszechstronną niż dotąd możliwość kompensaty szkód spowodowanych wystąpieniem niepożądanego odczynu poszczepiennego.

Bibliografia

- Becker U., *Soziales Entschädigungsrecht. Bestand, Grundsätze, Neuordnung*, Baden-Baden 2018.
- Gajdzińska-Ożóg K., Ożóg M., *Zgłaszanie niepożądanych odczynów poszczepiennych w świetle ustawy z 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2010, nr 6.
- Haberko J., [w:] L. Bosek (red.), *Ustawa o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi. Komentarz*, Warszawa 2021.
- Hryniewicz-Lach E., Lach D.E., *Ustawa o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych czynów zabronionych. Komentarz*, Warszawa 2019.
- Karkowska D., Błażewicz G., [w:] D. Karkowska (red.), *Prawa pacjenta i Rzecznik Praw Pacjenta. Komentarz*, Warszawa 2021.
- Lach D.E., *Pojęcie i systematyka prawa ubezpieczeń społecznych*, [w:] A. Wypych-Żywicka (red.), *System prawa ubezpieczeń społecznych. Część ogólna I*, Warszawa 2020.
- Meyer W.F., *Soziales Entschädigungsrecht. Ein Teilsystem öffentlich-rechtlicher Ersatzleistung*, Bochum 1974.

---

²⁰ Por. E. Hryniewicz-Lach, D.E. Lach, *Ustawa o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych czynów zabronionych. Komentarz*, Warszawa 2019, s. 19.

²¹ Por. D.E. Lach, *Pojęcie...*, s. 45.

Paszkowska M., *Rzecznik Praw Pacjenta w systemie ochrony prawnej*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2010, nr 7-8.

Stopka K., *Świadczenia odszkodowania socjalnego w prawie polskim*, Warszawa 2018.

Ślęzak K., *Prawo do zabezpieczenia społecznego w Konstytucji RP. Zagadnienia podstawowe*, Warszawa 2015.

Warecka K., *Obowiązek szczepienia a Konwencja Praw Człowieka. Omówienie wyroku Wielkiej Izby ETPC z dnia 8 kwietnia 2021 r., 47621/13, LEX/el. 2021.*